थुलुङ दूधकोशी गाउँपालिका

प्रधानाध्यापक छनौट प्रतियोगिता लिखित परीक्षाको पाठ्यांश

उद्देश्यः

यस पाठ्यांशको अध्ययनपश्चात प्रत्यासीहरूमा निम्नलिखित सक्षमता हुनेछ ।

क) संज्ञानात्मक पक्षमा

- परिरवेश अनुसारका नेतृत्व शैलीहरुको जानकारी ,
- विद्यालयसँग सम्बन्धित सरोकारवाला (स्थानीय सरकार शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, राजनीतिक दल, जनप्रतिनिधि, समुदाय) बीच समन्वय र सहकार्यका विविध उपायहरू पहिचान,
- मितव्ययी स्रोत व्यवस्थापनका तरिकाहरूको जानकारी ,
- वितरित न्याय प्रणाली लगायतका सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्ने तरिकाहरूको जानकारी
- बालमैत्रीपूर्ण तथा प्रविधिमैत्री शैक्षिक वातावरण तयार गर्ने उपायहरूको पहिचान
- परिवेश अनुसारका अनुगमन एवम् सुपरीवेक्षण विधिहरूको जानकारी ,
- शिक्षकको पेशागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताको जानकारी ,
- सरकारले अङ्गिकार गरेको नीति अनुरूप आजका विद्यार्थीलाई 'समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली' बनाउने उपायहरूको खोजी
- विद्यालय विकासमा आफ्नो तथा सामुहिक भूमिकाको पहिचान
- शिक्षकको वृत्ति विकास सम्वन्धी कानुनी व्यवस्थाबारे जानकारी ,
- शिक्षकहरूलाई अद्यावदिक गर्ने तरीकाहरूको जानकारी,

- शिक्षकका स्थानीय, प्रादेशिक, तथा राष्ट्रिय संघ संगठनलाई पेशागत सक्षमता विकासमा सहयोगी बनाउने तरिका ,
- हर विषयलाई एकीकृत ढङ्गले पढाउने तरिकाको जानकारी,
- प्रत्येक विषयका पाठहरूलाई वैज्ञानिक, जनमुखी, व्याबहारिक तथा उत्पादनमुखी बनाउदै विद्यार्थीमा कम्तीमा एउटा गरिखाने सीप प्रदान गर्ने तरिका,
- द्वन्द व्यवस्थापनका विविध तरीकाहरू ।

ख) सीपका पक्षमा

- स्थानीय आवश्यकतासँग मिल्नेगरी पाठयोजना तथा विद्यालय सुधार योजना बनाउने सीप,
- स्थानीय, प्रादेशिक, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा उपलब्ध भौतिक, मानवीय, तथा आर्थिक स्रोतको पहिचान तथा परिचालन गर्ने योजना,
- मोवाइल तथा कम्प्युटर जस्ता आधुनिक प्रविधिहरूको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने सीप,
- विद्यार्थी, अभिभावक, जनप्रतिनिधि, तथा शिक्षामा क्रियाशील व्यक्ति तथा शिक्षकहरूको चासो सङ्कलन गर्ने तथा त्यसलाई विद्यालयीय कार्यक्रमको अङ्ग बनाउने सीप,
- हर कुरामा के, किन, केलाई, कसरी, जस्ता प्रश्न गर्ने तथा गराउने तरिका अपनाई विद्यार्थीहरूलाई अनुसन्धानमुखी बनाउने कला,
- रैथाने तथा शास्त्रीय ज्ञानमा विज्ञान खोजी तिनलाई पाठ्यक्रममा जोडने कला ।

ग) अभिवृत्तिका पक्षमा

- **सकारात्मक सोच**
- सर्जक चिन्तन ,
- सम्भावना खोज्ने तथा खोजाउने बानी ,
- समन्वय, सहकार्य, संम्झौता गरी विद्यालयको विकासमा सदा समर्पित हुने आदत ।

एकाइ	विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्य विषय
१.	• नेतृत्वको अर्थ तथा परिभाषा दिन • नेतृत्वका शैली उल्लेख गरी आफ्नो विद्यालयको परिवेशमा उपयुक्त हुने शैलीका सम्बन्धमा तर्क दिन • शिक्षक तथा विद्यार्थीको नेताका रूपमा प्र. अ.को भूमिका प्रष्ट पार्न	**नेतृत्व कौशल** • नेतृत्वको अर्थ-परिभाषा, • नेतृत्वका शैली - सिद्धान्त, • शिक्षामा नेतृत्वको अर्थ • प्रधानाध्यापक एक नेताका रूपमा
२.	• स्रोत व्यवस्थापनका उपाय अपनाउन • मितव्यायी रूपमा आर्थिक स्रोत परिचालन गरेर पनि उपयुक्त शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्न	**स्रोत व्यबस्थापन** • आर्थिक व्यवस्थापनको अर्थ • आर्थिक व्यवस्थापनका स्रोत • मितव्ययीताका तौरतरिकाहरू
३.	• स्रोत र अवसरको समन्यायिक वितरणको व्यवहारिक प्रयोगको	**सामाजिक न्याय** • सामाजिक न्यायको अर्थ

	आवश्यकता पहिल्याउन	• विद्यालयमा सामाजिक न्यायको महत्व • शिक्षकलाई सामाजिक न्याय • विद्यार्थीमा सामाजिक न्याय • न्यायपूर्ण कक्षा व्यवस्थापन
४.	• आधुनिक शिक्षण विधि र प्रविधिबारे बताउन • शिक्षण विधि र प्रविधिको फरक र अन्तर्सम्बन्ध, पहिल्याउन • शैक्षिक योजना निर्माणबारे सैद्धान्तिक प्रतिमान पहिल्याउन • योजना अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणको आवश्यकता र महत्त्व बताउन	**शिक्षण विधि र प्रविधि** • आधुनिक शिक्षण विधि • शिक्षण विधि र प्रविधिमा फरक • शिक्षक विधि र प्रविधिको अन्तर्सम्बन्ध • शैक्षिक योजनाको अर्थ • शैक्षिक योजना निर्माण प्रक्रिया • वार्षिक कार्यतालिका निर्माण, प्रक्रिया
५.	• शिक्षकमा अपेक्षित सक्षमता बताउन • शिक्षकको पेशागत विकासमा प्र.अ.को भूमिका पहिचान गर्न	**शिक्षक सक्षमता** • शिक्षक सक्षमताको अर्थ • शिक्षकमा अपेक्षित सक्षमता • शिक्षकमा सक्षमता विकासमा प्रधानाध्यापकको भूमिका • सक्षमता विकासका स्रोतहरू

६.	• शिक्षकको वृत्ति विकास सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था प्रष्ट पार्न • शिक्षकका वृत्ति विकासमा प्र.अ. को भूमिका स्पष्ट पार्न • शिक्षासम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था उल्लेख गर्न	**वृत्ति विकास र कानुनी व्यवस्था** • वृत्ति विकासको अर्थ • शिक्षक विकासका आयामहरू • शिक्षक पदोन्नतिको वर्तमान व्यवस्था • शिक्षक, प्रधानाध्यापकको सेवा सुविधा • स्थानीय सरकारले प्रयोग गर्न पाउने शिक्षा सम्बन्धि अधिकार
७.	• समृद्धिका आधार बताउन • समृद्धिका लागि शिक्षामा आफ्नो भूमिकाको पहिचान गर्न	**समृद्धि** • समृद्धिको अर्थ र आयाम • समृद्धिका लागि शिक्षा • शिक्षालाई समृद्धिको आधार बनाउन प्रधानाध्यापकको भूमिका
८.	• द्वन्द्वका कारण पहिल्याउने तरिका बताउन • द्वन्द्व व्यवस्थापन र समन्वयका उपाय पहिल्याउन	**द्वन्द्व व्यवस्थापन** • द्वन्द्वको अर्थ र आयाम • विद्यालयमा द्वन्द्वका कारणहरू • द्वन्द्व व्यवस्थापनका

		उपायहरू ● समन्वयका शैली

सीप जाँच्नका लागि २५ प्रतिशत अङ्क भारको विद्यालय विकास योजनाको प्रारूप

प्राक्कथन, योजनाको सारांश विषय-सूची

१. विद्यालयको परिचय

१.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

१.२ भौगोलिक अवस्था

१.३ विद्यालय रहेको समुदायको बनोट

१.४ विद्यालय सेवा क्षेत्र

१.५ विद्यालयमा सञ्चालित कार्यक्रम

२. विद्यालय सुधार योजना निर्माण प्रक्रिया

२.१ पछिल्लो विद्यालय सुधार योजनाको समीक्षा

२.२ विद्यालय सुधार योजना निर्माण प्रक्रिया

३. विद्यालयको अवस्था विश्लेषण

३.१ विद्यालयको वर्तमान अवस्था विश्लेषण

३.२ मुख्य समस्या र समाधानका उपायहरू

४. योजना निर्माण

४.१ विद्यालयको दूरदृष्टि

४.२ उद्देश्य

४.३ आवश्यकता पहिचान एवम् प्राथमिकीकरण

४.४ लक्ष्य निर्धारण

४.५ पाँच वर्षका लागि कार्यकलाप निर्धारण

४.६ पाँच वर्षका लागि बजेट अनुमान

५. पहिलो वर्षको वार्षिक कार्यान्वयन योजना

५.१ विस्तृत कार्यकलाप र बजेट

५.२ वार्षिक कार्य तालिका

५.३ अनुगमन योजना

अनुसूची

माथिका ज्ञान, सीप तथा अभिवृत्तिमा आधारित रही प्रश्नहरू गरिने छ । ज्ञान जाँच्न संज्ञानात्मक प्रश्नहरू सोधिने छ । सीप जाच्न तत्स्थानमै परियोजना बनाउनु पर्नेछ । अभिवृत्ति जाच्नका लागि अन्तर्वार्ता लिइने छ ।

मूल्याङ्कन

प्रधानाध्यापक सिफारिस प्रतियोगिताका लागि जम्मा १०० पूर्णाङ्कको परीक्षा सञ्चालन गरिनेछ परीक्षाको अङ्क विभाजन निम्नानुसार हुनेछ ।

संज्ञानात्मक क्षमता जाँचका लागि लिखित परीक्षा – ५० प्रतिशत

सीप जाच्नका लागि योजना निर्माण– २५ प्रतिशत

अभिवृत्ति जाच्नका लागि अन्तर्वार्ता – २५ प्रतिशत

लिखित परीक्षाका लागि माथि तोकिएको पाठ्यक्रममा आधारित भई प्रश्नहरू सोधिनेछन् । विद्यालय विकास योजना तोकिएको प्रारूपमा प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ ।

लिखित परीक्षाका लागि तोकिएको पाठ्यक्रम तथा विद्यालय विकासका लागि स्वयम् प्रतियोगीले निर्माण गरेको विद्यालय विकास योजनामा आधारित भई अन्तरवार्तामा प्रश्नहरू सोधिने छन् ।

तयारीका लागि सन्दर्भ सामग्रीहरू

- अधिकारी विष्णुप्रसाद (२०७५) ***शिक्षाशास्त्र र नेपालमा शिक्षा***, काठमाडौँ : आशिस बुक हाउस
- कोइराला, विद्यानाथ, (२०६४, २०६८, २०७१), ***शिक्षामा वैकल्पिक चिन्तन***, काठमाडौँ : सामाजिक अनुसन्धान र सामग्री विकासका लागि प्राज्ञिक मञ्च । गुडविल प्रकाशन । बागबजार, काठमाडौं ।
- कोइराला, विद्यानाथ, (२०७२), शिक्षामा सोचान्तरण, माइलस्टोन प्रकाशन तथा प्रसारण ।
- खनाल, पेशल (२०७४) ***शैक्षिक अनुसन्धान पद्धति***, काठमाडौँ : सनलाइट पब्लिकेशन ।
- लम्साल, हरिप्रसाद (२०६४) ***समकालीन शैक्षिक चुनौति र भावी दिशा***, काठमाडौँ : सोपान मासिक,
- शर्मा, गोपिनाथ (२०६०) ***नेपालमा शिक्षाको इतिहास भाग १ र २*** काठमाडौँ : मकालु प्रकाशन ,
- **थुलुङ दूधकोशी गा.पा. को शिक्षा ऐन** ।
- शिक्षा आयोगका प्रतिवेदनहरू उच्चस्तरीय राष्ट्रिय शिक्षा आयोग २०७५ समेत)
- ***विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना, (२०६६-२०७२)*** काठमाडौँ : नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय ।

- ***शिक्षक मासिकका विविध अंकहरु , २०७५ र २०७६ साल ।***
- ***विद्यालय क्षेत्र विकास योजना (२०७३-२०७९)*** काठमाडौँ : नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय,
- ***विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप (२०७५)*** नेपाल सरकार शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय ।
- **नेपालको संविधान २०७२**
- ***शिक्षा ऐन (२०२८) नवौं संशोधन***
- ***शिक्षा नियमावली,***
- ***प्रस्तावित सङ्घीय शिक्षा ऐन,***
- ***शिक्षक शिक्षा जर्नल***का बिभिन्न अङ्कहरू, (प्रकाशक शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र)
- ***शिक्षकको पेसागत विकास कार्यान्वियन पुस्तिका (२०६६)*** शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र ।
- वस्ती, शरच्चन्द्र, घिमिरे सुदर्शन र विश्वकर्मा बाबुराम (२०७३), ***शिक्षक स्रोत पुस्तक,*** काठमाडौँ : सिकाइ समूह
- ***विकासका निम्ति शिक्षा*** (वर्ष ४१,अङ्क २१ २०७४) काठमाडौँ त्रि.वि. शिक्षा विकास तथा अनुसन्धान केन्द्र
- काफ्ले वाशुदेव र अन्य, (२०६८) ***शिक्षामा सामाजिक न्याय***, काठमाडौँ सनलाइट पब्लिकेशन,
- ***बहुभाषिक शिक्षा कार्यान्वियन निर्देशिका - २०६६*** : नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय ।
- ***नमूना विद्यालय व्यवस्थापन निर्देशिका (२०७४)*** नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय ।
- ***विद्यालय सुधार योजना निर्माण सहयोगमी पुस्तिका २०६४*** : नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय ।

- Rijal, Rishi Ram (2070) constructivist perspective on Teacher Development, Kathmandu : Subhakamana Prakashan .

नोटः थप जानकारीका लागि यूट्यब, ट्याबलेट, तथा गुगलको सहयोग लिन सक्नुहुन्छ ।

नमूना प्रश्नावली

ज्ञान सम्वन्धी परीक्षाका लागि

नेतृत्व शैलीका सिद्धान्तहरुको सूची बनाउनुहोस । सोही सूचीको आधारमा **थुलुङ दूधकोशी गाउँपालिकाका प्रधानाध्यापकहरूको शैली विश्लेषण गर्नुहोस । आफ्नै विश्लेषणलाई टेकेर थुलुङ दूधकोशी गाउँपालिकाका प्रधानाध्यापकहरुले कुन कुन विद्यालयका लागि कस्तो नेतृत्व शैली अपनाउनुपर्छ ? तपाईले भने अनुसारको शैली अपनाउदा शिक्षामा के कस्तो सुधार वा रुपान्तरण हुन सक्छ ?**

सीप सम्वन्धी परीक्षाका लागि

१. दिनमा ६ पिरियड पढाउनुपर्ने शिक्षकका लागि सहज हुने पाठ योजनाको नमूना बनाउनुहोस

२. प्रत्येक विद्यार्थीलाई अनिवार्य रुपमा कुनै न कुनै सीप सिकाउने योजना तथा अपेक्षित लागत सहितको प्रस्तावना तयार पार्नुहोस ।

अभिवृत्ति सम्वन्धी परीक्षाका लागि

१. दलितका ज्ञान तथा सीपलाई कसरी हेर्नुहुन्छ ? तपाईंको बुझाइको आधारमा ती ज्ञान तथा सीपको भविष्य के देख्नुहुन्छ ? तपाईले थुलुङ दूधकोसी

गाउंपालिकाका कुनै विद्यालयमा प्रधानाध्यापकको जिम्मेवारी पाउनुभयो भने दलितका ज्ञान तथा सीपको संरक्षण, विकास, तथा पठनपाठनमा समायोजनगर्न के के गर्नुहुन्छ ?